

Pražák, Richard

Hungaristika

In: *Slavica na Masarykově univerzitě v Brně : literární věda, jazykověda, historiografie, uměnovědy*. Dorovský, Ivan (editor). 2. dopl. a rozš. vyd. V Brně: Masarykova univerzita, 1993, pp. 83-86

ISBN 8021005890

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126884>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

návaci jazykovědné balkanistiky zasáhli v poslední době též práce J. Bauera (→), I. Dorovského, V. Šaura (→) a R. Večerky (→). Starších vývojových fází bulharštiny si všímá J. Bauer a R. Večerka. Srovnávací balkanologický charakter mají stati I. Dorovského.

V. Šaur se v řadě svých studií zabývá otázkami vývoje bulharštiny. V monogr. *Pop Punčov sbornik kak istočnik istorikodialektologičeskich issledovanij* (1970) analyzuje významnou dialektologickou památku z počátku novobulharského období.

Makedonštiny se dotýká foneticky pojatá kandidátská disertace J. Pačesové (→) *Zvuková stránka češtiny ve srovnání s makedonštinou a bulharštinou* (1961), z níž pak uveřejnila řadu samostatných příspěvků.

Problematikou rumunštiny z jazykového hlediska se zabývají soustavněji P. Beneš (→) a R. Ostrá (*1932). Sem spadají Benešovy příspěvky z oblasti slovensko-rumunských a řecko-rumunských kontaktů. R. Ostrá se zabývá sémantikou rumunštiny na srovnávacím romanistickém základě.

Významným příspěvkem k řešení balkanologické a karpatologické problematiky jsou práce našich etnografů. Jsou to zejména monografie a studie V. Frolce (→) o interetnických vztazích v lidovém stavitelství, o dějinách lidové architektury v Bulharsku, o bulharsko-srbských vztazích, o sociálních vztazích v lidovém stavitelství aj. České a slovenské balkanistiky se týkají také jeho referáty na balkanologických sympoziiích.

Problematice kulturních svazků rumunské lidové kultury se střední a západní Evropou věnoval několik studií R. Jeřábek (→), který zkoumal také kulturní vliv jihoslovanských kolonistů na jižní Moravě.

V meziválečném období a po 2. světové válce vzniklo na filozofické fakultě několik disertací a diplomových prací s tematikou balkanistickou (viz hesla bulharistika, serbokroaistiká, makedonistika).

Kabinet uspořádal tři celostátní balkanistická sympozia (1969, 1974, 1986). Materiály z nich vydal ve třech svazcích sb. *Studia balkanica bohemoslovaca* (1970, 1976, 1987).

Po zrušení katedry slavistiky v polovině 60. let kabinet zajišťuje rovněž výuku bulharistiky a jugoslavistiky a do roku 1988 také výuku volitelného slovanského jazyka pro bohemisty filozofické a pedagogické fakulty.

Kabinet je jediným celostátně pověřeným pracovištěm k vydávání bibliografie čs. produkce z oblasti dějin, literatury, jazyka, etnografie a folkloristiky. Zatím vydal osm svazků *Bibliografie čs. balkanistiky* (1970, 1973, 1975, 1978, 1980, 1984, 1988, 1992), v nichž je zachycena produkce od roku 1966 do roku 1990.

Ivan Dorovský

HUNGARISTIKA

Hungaristika byla na filozofické fakultě v Brně od počátku pěstována jako doplňující součást širšího slavistického zaměření fakulty. Rozvoj hungaristických studií je zde spjat se jménem prof. Josefa Macúrka (→),

člena korespondenta ČSAV, který již před příchodem do Brna vydal vysokoškolskou učebnici Dějiny Maďarů a uherského státu (1934). Studium maďarských dějin pokládal Macůrek za součást šíře orientovaného studia dějin Slovanů a východní Evropy a maďarské historiografii věnoval značnou pozornost i ve své knize Dějepisectví evropského východu (1947). Po válce zorganizoval velkoryse zaměřený výzkum bohemik v budapeštských archívech (viz VČAVU 1950 a ČMM 1951) a vydal bibliografický přehled Bohemika v maďarské historické literatuře v posledním desetiletí (ČMM 1950). Navázal na něj Richard Pražák ve stati Maďarská historická věda od r. 1848 do října 1956 (SPFFBU C 1957). Z Macůrkových studií k dějinám česko-maďarských vědeckých a kulturních vztahů možno uvést České a uherské dějepisectví v počátcích českého a maďarského národního obrození (Josef Dobrovský 1753—1953, 1953) a Z dějin česko-maďarské kulturní spolupráce (S1Př 1969, SPFFBU C 1984).

V hungaristických historických studiích pokračoval na čas Macůrkův žák Osvald Machatka (nar. 1927), autor studií První československý dělnický spolek v Budapešti v letech 1868—1890 (ČMM 1953) a České země a povstání Františka II. Rákócziho v Uhrách (ČMM 1955) a po něm Richard Pražák (nar. 1931), který se v r. 1965 habilitoval pro obor dějiny střední a jihovýchodní Evropy a od 1. 6. 1990 byl jmenován profesorem hungaristiky a ugrofonistiky. Svou pozornost věnoval od počátku problematice hungaristické, bohemistické a slovakistické, zejména studiu česko-maďarských vztahů za národního obrození. Vydal monografie Maďarská reformovaná inteligence v českém obrození (1962) a Josef Dobrovský als Hungarist und Finno-, Ugrist (1967), jejichž části vyšly maďarsky (Századok 1964, Filológiai Közönlöny 1968) a finsky (Virittäjä 1969). Nejnověji vydal monografii Cseh-magyar párhuzamok. Tanulmányok a 18—19. századi művelődéstörténeti kapcsolatokról (1992). Z Pražákových studií na toto téma možno uvést Palacký a Maďaři před rokem 1848 (ČMM 1958), Neznámé dopisy Josefa Dobrovského do Uher (SPFFBU D 1962, maďarsky Filológiai Közönlöny 1962), Prameny a literatura ke vztahům české a maďarské osvícenské vědy (SPFFBU C 1967), Čeští umělci v Uhrách na přelomu 18. a 19. století (S1Př 1969), K působení českých hudebních a divadelních umělců v Uhrách na přelomu 18. a 19. století (Otázky dějin střední a východní Evropy II, 1975), K maďarskému reformnímu hnutí a jeho počátečnímu ohlasu v českém prostředí (ČMM 1977 a v jiné verzi ČČM 1991). K vydání tolerančního patentu z hlediska soudobých česko-maďarských vztahů (SPFFBU C 1983), Die Aufklärungsphase der tschechischen nationalen Wiedergeburt und Ungarn (Vermittlung und Rezeption, 1987, Die ungarische Sprache und Kultur im Donauraum I, 1989). K období 1849—1867 se váží Pražákovy převážně literárněhistoricky pojeté studie Jan Neruda a maďarská literatura (SPFFBU D 1958), Češi a Maďaři v nerudovské Praze (Z doby Nerudovy, 1959) a Česká literatura mezi Maďary 1849—1867 (Dějiny a národy, 1965, též maďarsky Tanulmányok a csehszlovák-magyar irodalmi kapcsolatok köréből, 1965). K staršímu období česko-maďarských vztahů se váží jeho studie Působení Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic v Uhrách a jeho obraz v době obrozenecké (Humanizmus a renezácia na Slovensku v 15.—16. storočí, 1967), Komenský und

die Ungarn (Acta Comeniana 1979) a Cesty uherských humanistů reformovaného vyznání do českých zemí v předvečer třicetileté války (SPFFBU C 1982, též maďarsky Irodalmi Szemle 1982).

R. Pražák je autorem četných novátorských studií o typologii národního obrození ve střední a jihovýchodní Evropě, např. Typologická charakteristika českého a slovenského národního obrození ve srovnání s vývojem u Maďarů a Rumunů (Československé přednášky pro VI. mezinárodní kongres slavistů, 1973), Les Lumières et le début de la „renaissance nationale“ dans les littératures d'Europe centrale et sud-orientale, Actes du VIIIe Congrès de l'AILC, 1980), Zur Typologie der tschechischen und slowakischen neologischen Bewegung im Vergleich zu der Entwicklung bei den Magyaren und Rumänen (Aufklärung und Nationen im Osten Europas, 1983), Zur Problematik der Aufklärung und der Anfänge der sogenannten nationalen Wiedergeburt in Mitteleuropa (Sprache und Volk im 18. Jh., 1983). Spolu s Frant. Hejlem vypracoval i československý referát pro 15. světový kongres historiků v Bukurešti Die Typologie der nationalen Wiedergeburt in den Ländern Mittel- und Südosteuropas (Problems of Continuity nad Discontinuity in History, 1980). R. Pražák je rovněž spoluautorem hlavních syntéz československé literárněvědné hungaristiky Slovník spisovatelů. Maďarsko (1971) a Dějiny maďarské literatury (připraveno do tisku). Vydal rovněž edici staršího uherského latinského písemnictví Legendy a kroniky koruny uherské (1988) i řadu studií na toto téma v češtině i maďarštině (Irodalomtörténeti Közlemények 1980, SPFFBU C a D 1981), Történelmi Szemle 1982, Historické štúdie 1984, Hungarian Studies 1985, Litteraria humanitas, Genologické studie I, 1990). Je také autorem statí o genezi české a slovenské hungaristiky (A hungarológia multja és jelene, 1983, Současný stav a úkoly československé hungaristiky, 1985); jejím vývoji po r. 1945 (A hungarológia oktatása, 1989, č. 5—6) a o metodologii studia česko-maďarských kulturních vztahů (Na křižovatce umění, 1973) i typologii těchto vztahů před r. 1945 (Československo-maďarské vztahy v hudbě, 1982, Regio 1990, č. 3). Spolu s Fr. Hejlem organizoval I. československé hungaristické sympózium r. 1978 v Brně (Současný stav a úkoly československé hungaristiky, 1985) a redigoval dosud nevydané Dějiny Maďarska, na nichž se autorsky podílel rovněž s Fr. Hejlem, M. Romportlovou aj. R. Pražák rediguje také pravidelně vydávanou Bibliografii československé hungaristiky (spoluautoři Marta Romportlová a Jiří Cvetler), z níž dosud vyšlo šest svazků za léta 1966—1985.

Starších dějin Uher a česko-uherských vztahů ve spojitosti s Polskem a Sedmihradskem se dotýkají studie Františka Hejla (nar. 1920) Městský archiv v Krakově a jeho význam pro studium česko-polských a slovensko (uhersko)-polských vztahů od konce 15. do konce 18. století (ČMM 1960), Východoslovenská města a jejich místo ve struktuře středoevropských obchodních vztahů v období rozvitého a pozdního feudalismu (Historický časopis 1973), Die Städte der Karpaten-Donau-Region und ihre Stellung in der Struktur der ostmitteleuropäischen Handelsbeziehungen im 14.—17. Jh. (Rapports, corapports, communications tchécoslovaques pour le IVE congrès de l'Association internationale d'études Sud-Est européen, 1979) i jeho žáka Rudolfa Fišera (nar. 1940) Obchod Vratislavi s Uhrami v 2. po-

lovině 17. století (Současný stav a úkoly československé hungaristiky, 1985). Hungaristický přínos obsahují i monografie a studie Marie Marečkové (nar. 1942) o obchodních vztazích Bardějova a Prešova v 17. století.

Novějších maďarských dějin se dotýkají práce Josefa Kolejky (nar. 1923). Z jeho starších studií uveďme O charakteru revolučního hnutí a revolucí v jihovýchodní a střední Evropě v letech 1917—1920 (SPFFBU C 1961). Nověji napsal monografie Národnostní programy pro střední a jihovýchodní Evropu (1971), Národnostní otázka ve střední a jihovýchodní Evropě 1918—1945 (1975) a Národy habsburské monarchie v revoluci 1848—1849 (1989) i studie Národnostní otázka v rakouské monarchii v období „jara národů“ 1. Postavení a cíle německých Rakušanů a Maďarů (ČMM 1981), Příprava války proti Maďarům v září 1848 (SIPř 1983), Válka v Uhrách a postoj nemaďarských národů (SIPř 1984) aj. Česko-uherských bankovních vztahů na počátku 20. století se dotýká monografie Ctibora Nečase (nar. 1933) Na prahu české kapitálové expanze (1987) a jeho stať Počátky kapitálových styků české průmyslové banky s uherskými odbytišti (Současný stav a úkoly československé hungaristiky, 1985).

Uznávanou odbornicí na meziválečné česko-maďarské vztahy, zejména v oblasti hospodářské, se stala Marta Romportlová (nar. 1939). Kromě skript Maďarsko 1918—1949 (1973) vydala i monografii ČSR a Maďarsko 1918—1938 (1986) a četné studie, z nichž uveďme Ve Vídni rozhodli silní (SIPř 1969), Poznámky k československo-maďarským obchodně politickým vztahům v perspektivě narůstající evropské krize 1934—1938 (ČMM 1976), Příspěvek k dějinám finančních a kapitálových vztahů mezi Československem a Maďarskem 1918—1938 (ČMM 1977) integrační středoevropský plán A. Tardieua a československá a maďarská politika (SPFFBU C 1979; tři naposled uvedené studie napsala spolu se Z. Sládkem), Charakteristika a kořeny fašistických rysů horthyovského režimu v Maďarsku (SPFFBU C 1980), Vztah k Polsku jako specifikum maďarské zahraniční politiky meziválečného období 1918—1938 (SPFFBU C 1985), Obchodně-politické styky mezi buržoazní ČSR a horthyovským Maďarskem jako výraz vývojových tendencí meziválečné střední Evropy (Současný stav a úkoly československé hungaristiky, 1985). Nejnověji vydala materiálovou práci Táblázatok a két ország kereskedelmi fogalmáról 1920—1938 (Békétlen évtizedek 1918—1938, 1988) K maďarským dějinám před r. 1945 se váže i studie R. Pražáka Pokusy Kállayho vlády o separátní jednání se Spojenci od ledna do září 1943 (SPFFBU C 1980).

K vědeckému rozvoji hungaristiky na filozofické fakultě v Brně přispívá i mezinárodní spolupráce s Maďarskou akademií věd, univerzitami a vědeckými ústavy v Budapešti, Segedíně, Göttingen, Bruselu, Vídni aj.

Richard Pražák